

Mistä siperianhusky on peräisin?

Steven Harris, Tanskan Siberian Husky-lehti 1981-1982
Tanskankielestä käänttänyt Inkeri Kangasvuo

Rotumme historiasta on kirjoitettu lukemattomia artikkeleja. Siperianhusky-lehdessäkin niitä on julkaistu vuosien varrella useita, ensimmäiset jo 1970-luvun lehdissä. Historalliset tutkimukset, joista varhaisimmat ovat 1700-luvun alkupuolelta, eivät ota kantaa siihen mistä siperianhuskyn kantakoirat ovat peräisin. Tutkijat ovat vain kirjanneet ylös näkemyksiään kansoista ja heidän koiristaan. Uskomus "tsuksien jalostamasta sisukkaasta rekikoirasta" sai jalansijaa vasta siperianhuskyrodun tunnistamisen jälkeen. Historialliset tutkimukset eivät kuitenkaan tue tätä romanttista kuvitelmaa. Ika

1. osa

On hyvin laajalle levinnyt käsitys, että siperianhusky-rodun on jalostanut tsuksien heimo koillis-Siperiasta. Katsaus tiettyihin historiallisiin lähteisiin osoittaa, että tämä on asian niin äärimmäinen yksinkertaistus, että se on suorastaan harhaanjohtava. On erittäin pienet perusteet uskoa, että tsuksilla olisi ollut kovinkaan suuri rooli kehittäessä rotua, jota tänään kutsumme siperianhuskyksi.

Tänään siperianhusky on koira, joka täyttää ne vaatimukset, joista päätettiin, kun AKC tunnusti rodun 1930. Näitä vaatimuksia ovat rotumäärittelmä ja rotukirjaan vienti (ja rotukirjan sulkeminen). Ne siperianhuskyt, jotka vietiin rotukirjaan 1930 ja myöhemmin, polveutuivat - kuten rodun historia kertoo - Siperiasta tuotetuista rekikoirista. Nämä tuonnit alkoivat 1909 ja jatkuivat, kunnes poliittinen tilanne muuttui Venäjällä 1920-luvulla, jolloin ne loppuivat. Sen jälkeen on ollut vain muutamia tuontipahtumia. Tämä artikkeli ei ota kantaa siihen olivatko 1930-luvulla ja sen jälkeen rotuunotetut siperianhuskyt puhtaasti siperiantuontien jälkeläisiä. Tämä artikkeli yrittää selvittää missä määrin on todennäköistä tai mahdollista väittää, että nämä siperialaiset tuontikoirat olisivat olleet tsuksien jalostustyön tulosta.

Voisi aivan hyvin kysyä, onko tällaisesta spekuloinnista ylipäättään merkitystä tämänpäivän rodulle. Tavallaan voimme sanoa, että siperianhusky on koira, joka on tietyn näköisenä aikoinaan rotuunotettu ja AKC/FCI rotumäärittelmän mukaan jalostettu. Mutta tämän kirjoittaja haluaa ottaa kantaa DSHK:n (Tanskan siperianhusky rotujärjestö) sääntöjen kohtaan, jossa lukee, että päämääränä on "edistää rotutietoutta, sekä vaikuttaa rotuun säilyttämällä ja parantamalla sen rekikoiraominaisuuksia, ulkomuotoa ja luonnetta".

Tämän artikkelin tarkoitus on lisätä rotutietoutta, sillä tällainen tieto on tärkeää, jos haluamme pyrkiä säilyttämään ja parantamaan jotain. Silloin täytyy tietää etukäteen mitä on se, jota tulee säilyttää ja parantaa. Lopuksi, niin kauan kuin joku ajattelee, että on tärkeää esittää historiaa, joka koskee siperianhuskyn ja tsuksien välistä yhteyttä, on varmaan yhtä tärkeää yrittää saada selville totuus tästä asiasta.

Artikkelin lopussa on kirjallisuusviitteitä. Tämän kirjoittaja ei halua väittää, että tämä on ainoa oikea totuus. Aika, raha ja kielitaito estävät menemästä Amerikkaan ja Venäjälle lähemmäs tietolähteitä, mutta artikkeli on järjestyksessä tulkinta kirjallisuusviitteistä ja pitäisi, jos ei muuta, niin innostaa lukijoita tutkimaan asiaa lähemmin.

Suuri norjalainen tietosanakirja esittää lyhyesti sen yleisen käsityksen mistä siperianhusky on peräisin:

"Siperianhusky, amerikkalainen pystykorvarotu. Vuosituhansia oli eräs paimentolaisheimo – tsuksit – ja heidän koiransa asuneet eristettyinä Siperian tundralla. Koirat olivat veto- ja paimenkoiria..."

... 1909 valjakollinen tsuksikoiria otti osaa kilpailuun Alaskassa ja ne herättivät huomiota sekä vetokoirina, että ystävällisen luonteensa takia."

Seuraava hieman laajempi historiallinen teksti voidaan löytää englantilaisesta kennel-lehdestä "Dog World" (11.9.1981), jossa Englannin Siperianhusky yhdistyksen puheenjohtaja Kari Coyne kirjoittaa:

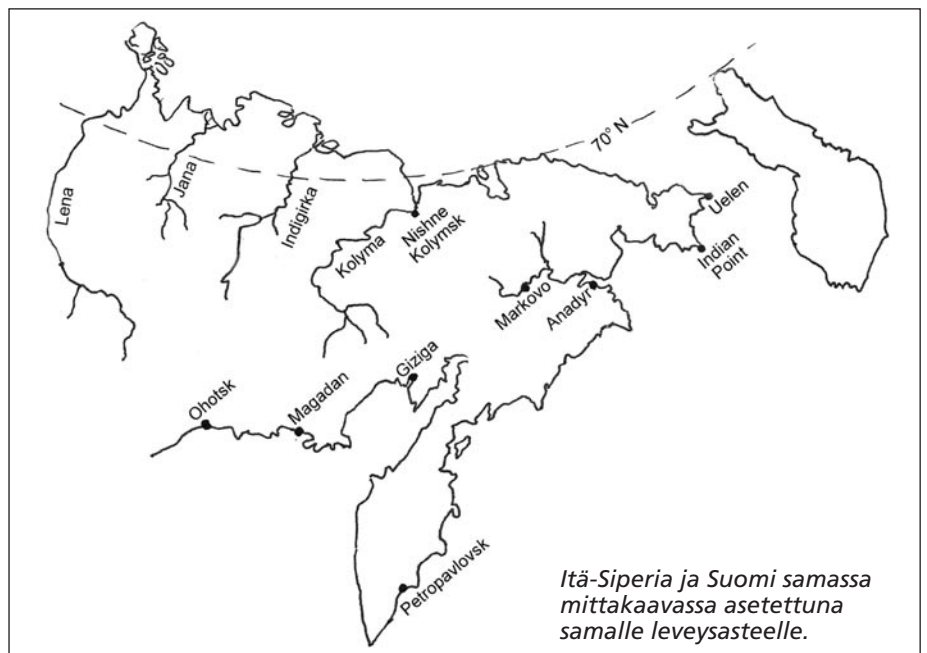
"Siperianhuskyn alkuperä voidaan jotta ikivanhaan tsuksien rekikoiraan Kolymajoen laaksosta pohjois-Siperiasta. Rodun on kehittänyt ja sitä on vaalinut tsuksien heimo, alkuperäiskansa, joka eli alku-

kantaisesti ja jonka elämäntapa perustui pitkänmatkan rekikoiraan.

Modernin tsuksien rekikoiran historia ulottuu yli 2000 vuoden taakse ankaaraan ilmastoon ja vaikeisiin elinolosuhteisiin, joissa tsuksit ovat aina kamppailleet. Heidän rekikoiransa olivat kykeneviä suoriutumaan pitkistä etäisyyksistä meren jäällä, mistä hengissäpysymisen ehtona oli välttämätöntä metsästä merinisäkkäitä. Nämä koirat, jotka ovat pienimpiä rekikoirista, oli jalostettu vetämään kevyttä kuormaa kohtalaisella nopeudella uskomattoman pitkiä matkoja ja ne tulivat toimeen heikoimmallakin ravinnolla. Tsuksien heimo arvosti hyviä, nopeita koiriaan ja he kävivät kauppaa ja myivät usein koiria toisilleen Markovon kauppa-aseamalla Anadyrjoen varrella. Tsuksit elivät eristyneinä aina 1800-luvun lopulle asti, jolloin turkismetsästäjät ja myöhemmin kullankaivajat Beringin meren toisella puolella vaikuttivat rotuun, joka tuli tunnetuksi siperianhuskyksi.

1908 venäläinen turkismetsästäjä Goozak saapui Nomeen Alaskaan yhdeksän Siperian tsuksien koiran kanssa ja otti osaa All Alaska Sweepstakes kilpailuun 1909. Fox Maule Ramsay, skotlantilaisen Dalhousien Jaarlin poika, tuotti ensimmäisenä siperianhuskyja Alaskaan 1909. Hän oli kovin innostunut koiravaljakkokilpailujen jännitykseen, vuokrasi kuunarin, purjehti Markovon kauppa-asemalle ja valitsi sieltä 70 parasta koiraa.

1910 AAS kilpailujen tulos oli käänteentekevä: Ramsayn kolme valjakkoa sijoituivat 1. 2. ja 4. sijalle. Ne 70 koiraa, jotka Fox Maule Ramsay valitsi olivat perusta sille, jota nykyään kutsutaan siperianhuskyksi."

Ylläoleva kertomus käy yksiin myös niiden tekstien kanssa, jotka ovat kirjoissa "This is the Siberian Husky" (McDonald Brearley) ja "The World of Sled Dogs" (Copping).

Historia voidaan siis jakaa seuraaviin kohtiin:

1. Tsuksit olivat käyttäneet rekikoiria yli 2000 vuotta.
2. Tsuksit ovat asuneet eristäytyneinä myöhään 1800-luvulle.
3. 1909 Fox Maule Ramsay matkusti Alaskasta Markovoon ja osti 70 koiraa.
4. Nämä koirat olivat erittäin nopeita.
5. Siperianhusky polveutuu näistä koirista.

Näitä kohtia kommentoisin seuraavasti:

1. On hyvin todennäköistä, että osa tsuktseista ja myös muut arktiset kansat olivat käyttäneet rekikoiria yli 2000 vuotta.
2. Tsuksien ensikontaktit venäläisten kanssa tapahtuivat 1640-luvulla ja siitä lähtien kasvavassa määrin 1800-luvulle tultaessa, joten heidän kulttuurinsa noin 1909 oli saanut vaikutteita erityisesti venäläisiltä. Venäläisten lisäksi tsuktseilla oli yhteyksiä muihin Siperian alkuperäiskansoihin, amerikkalaisiin alkuperäiskansoihin Beringin salmen toisella puolella ja euro-amerikkalaisten kanssa. **Tsuksit eivät siten olleet eristäytyneitä muusta maailmasta vuonna 1909.**
3. Kerrotaan, että Ramsay osti koiria Markovosta. **Tässä ei sanota, että hän osti ne tsuktseilta.** Markovo oli venäläinen kauppapaikka, jota asutti pääasiassa venäläiset ja venäläistyneet chuvansyheimon jäsenet. Ei ole mahdotonta, että Ramsay olisi ostanut koiria tsuktseiltakin, mutta sitä on aivan mahdoton todistaa näinkin pitkän ajan jälkeen. On lisäksi erittäin epätodennäköistä, että Ramsay olisi kyennyt erottamaan tsuksin chuvansy edestakaismatkalla Alaskasta. On vähemmän tärkeää miettiä käyttiinkö kauppa yhden (ottaen huomioon koirien todennäköisen suuren lukumäärän) tai useamman tsuksin kanssa. Vaikka voitaisiin todistaa hänen ostaneen koirat tsuktseilta, on - kuten tulen myöhemmin osoittamaan - **erittäin epätodennäköistä,**

että tsuksit olisivat jalostaneet/kasvattaneet niin nopeita koiria, kuin ne olivat. On kyseenalaista olivatko Ramsayn koirat tsuktseikoiria.

4. On totta, että Ramsayn koirat olivat nopeita.

5. Tämä artikkeli ei käsittele sitä, missä määrin nykyinen siperianhusky polveutuu Ramsayn koirista.

Lukijaa pyydetään huomaamaan, että "Dog Worldin" kertomus sisältää epä johdonmukaisuuden. Siinä lukee, että tsuktseikoirat pitivät yllä "kohtalaista nopeutta", kun jo seuraavassa lauseessa lukee, että "tsuksien heimo arvosti hyviä, nopeita koiriaan". Viiteaineisto, jossa kerrotaan tsuktseikoirista, ovat yksimielisiä siitä, että koirien kestävyttä ja vaikeissa olosuhteissa hengissä säilymistä arvostettiin, mutta että ne eivät olleet nopeita. On siis epätodennäköistä, että Ramsayn koirat olisivat olleet tsuktseikoiria, koska ne olivat erinomaisen nopeita.

Kun kerrotaan, että tsuktseilla oli maailman nopeimmat rekikoirat voidaan esittää kysymys: "Onkohan se totta?" Mikä heidän elintavoissaan oli sellaista, että oli välttämätöntä jalostaa nopea koira? Tsuksien elinolosuhteet olivat karut. Ei ollut yltäkylläisyyttä. Siksi voi ymmärtää, että tsuksit tarvitsivat koiran, joka kestää kylmää ja tulee toimeen vähällä ravinnolla, Mutta mikä oli se syy, joka teki välttämättömäksi tsuktseille jalostaa nopea koira?

Kun Fox Maule Ramsay todistetusti osti nopeita rekikoiria Markovosta, eikä silloin voida olettaa, että ne eivät olleet tsuktseikoiria? Ne saattoivat olla yhden jos toisenkin kasvattamia, ja jos ei tsuksien, niin kenen sitten? **Venäläisten.**

Venäläisillä oli kehittyneempi yhteisö, jalostustekniikan tuntemusta ja enemmän ruokaa kasvattaa koiria kovaan käyttöön. Venäläisillä oli tarvetta nopeille koirille postinkuljetuksessa ja kuljettamaan virkailijoita, kauppiaita sekä turkisten ostajia. Venäläisillä oli rahan perustuva yhteiskunta, jossa aika oli rahaa ja voitettu aika oli ansaittua rahaa. Tässä yhteiskunnassa nopeat koirat olivat ekonomisen tarve. Sellaista tarvetta ei ollut tsuktseilla. Vuonna 1909 oli venäläiset

käyttäneet koiravaljakkoa jo useita vuosisatoja. Siperian maantieteellinen tutkimus oli aloitettu jo 1700-luvulla ja se toteutettiin rekikoirien avulla. Myös Bering käytti rekikoiria. Siten ei saa uskoa, että venäläiset saivat ensikontaktinsa rekikoiriin tavatessaan tsuktseja. Päinvastoin on oletettava, että tekniset taidot kulkivat kehittyneemmältä venäläisyhteisöltä vähemmän kehittyneelle tsuktseyhteisölle. Tähän kuului myös koiranjalostus, koirareet ja ajotekniikka.

Seuraava selostus venäläisistä Siperiassa perustuu Levinin ja Potapovin kirjaan "The Peoples of Siberia": "Venäläiset alkoivat kulkeutua Euroopan puoleiselta Venäjältä Siperiaan 1500-luvun lopulla ja saapuivat Tyynemeren rannalle noin 1650. Jo 1600-luvun alussa venäläissyntyisiä ihmisiä asui Siperiassa enemmän, kuin alkuperäisiä siperialaisia ja väestölaskenta 1897 kertoo, että venäläisiä oli 80 prosenttia Siperian väestöstä.

Venäläisten toimeentulo perustui etupäässä maanviljelykseen ja turkismetästykseseen. Siperiassa venäläisten täytyi kehittää eläinjalostusta, joka oli Euroopan puoleisella Venäjällä tuntematonta, erityisesti koiranjalostusta. Koiranjalostuksella oli suuri merkitys ammattikalastajille Indigirkalla, Kolymalla, Anadyrillä ja Kamtsatkalla. (Kolyma- ja Anadyr-joet olivat tsuksien asuma-alueita ja Markovo sijaitsee Anadyr-joella.) Pohjoisessa koira oli ainoa kotieläin, jota käytettiin kuljetukseen. Siperian liittäminen Venäjään ja venäläisen teknologian leviäminen oli olennaista syntyperäisten siperiankansojen kehitykselle.

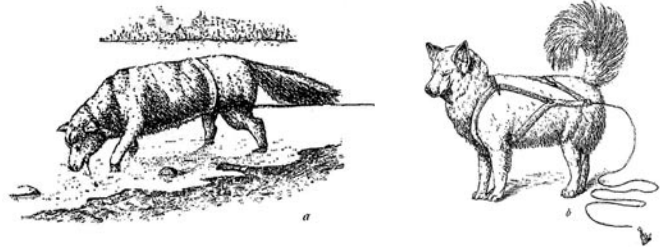
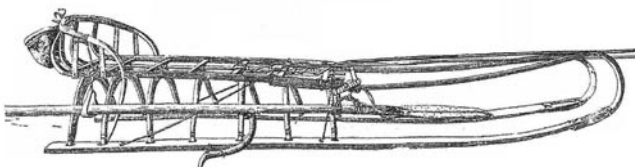
Venäläiset maanviljelijät käyttivät tundralla etupäässä koiria kuljetuseläiminä, sillä porojen pito edellytti paimentolaiselämää, eikä hevonen soveltunut tundralle. Koirat valjastettiin pareittain. Pitkän pääliinan molemmin puolin oli lyhyemmät vetoliinat. Valjas muistutti hevosille tar koitettua, mistä seurasi, että koira veti rintaosallaan, joka oli parannus aikaisempaan paikalliseen valjastyyppiin, joka väsytti koiraa.

Venäläisten maanviljelijöiden reessä oli pystysuorat tukipuut, kaartuviin jalaksiin

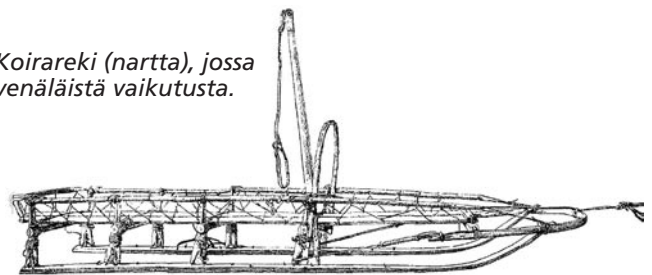
Siperialaisten alkuperäiskansojen tarve nopeisiin koiriin ei ollut välttämätöntä.

Perinteinen pororeki, jossa ympärikaarevat jalakset.

Kuva vasemmalla esittää vanhanmallista tehotonta ja väsyttävää valjasta, joka on sidottu koiran vyötärölle. Oikealla paranneltu valjas, jossa koira vetää rintaosallaan.

Koirareki (nartta), jossa venäläistä vaikutusta.

oli kiinnitetty vaakasuora puskurikaari ja ylimääräinen pystykaari eteen. Tällainen reki oli erittäin vahva ja sillä saattoi kantaa painavampia kuormia, kuin paikallisella rekityypillä.

Tällä tavoin venäläiset kehittivät kuljetussysteemin, jota kutsuttiin uudeksi itä-siperialaiseksi tavaksi, ja jota myös paikalliset alkoivat käyttää.”

Seuraava katkelma kertoo venäläisten taidoista. Turkiskauppioiden tarve nopeisiin rekikoiriin kuvaillaan Sten Bergmanin kirjassa 'Koiravaljakolla halki Kamtsatkan': ”Kun olimme viimein valmiita lähtöön, koostui karavaanimme 17 koirareestä, koska muitakin turkiskauppiaita oli päättänyt seurata matkanjohtajamme jäljessä. Itse asiassa kyseessä oli varsin kansainvälinen seurue. Meitä oli 18 matkustavasta kahdeksasta eri kansallisuudesta: venäläisiä, kamtsadaaleja, korealaisia, lamuutteja, korjakkeja, tataareja, ainuja ja ruotsalaisia”...

...”Pahinta oli, että välittömästi alkoi hirvittävä kilpailu. Seurue koostui kuten kerroin aiemmin, etupäässä turkiskauppiasta ja heidän matkalle palkkaamistaan paikallisista. Nyt oli jokaiselle tärkeintä, kuka ehtisi ensin ensimmäiselle lamuuttijurtalle, saadakseen suurimmat mahdollisuudet hankkia parhaat soopelinnahat.”

Siten onkin selvää, että venäläisillä ja niillä paikallisilla, jotka olivat venäläistyneet (eli siperialaista alkuperää olevat ihmiset, jotka olivat asettuneet paikoilleen

ja elivät venäläisen elintavan mukaan), oli mahdollisuuksia, taitoa, resursseja ja tarve kehittää voimakkaita ja nopeita rekikoiria. Kerromme seuraavaksi tsuktseista, heidän elinolosuhteistaan ja koiristaan, jotta näkisimme, onko mahdollista, että tsuktsit olisivat olleet niin ratkaisevassa asemassa, kun oli jalostettu koiria, jotka Fox Maule Ramsay osti Markovosta 1909.

2. osa

Artikkelin toinen osa yrittää asettaa oikeaan valoon myytin siperianhuskyn alkuperästä. Ajatus on arvioida myytin – joka perustuu romatisoituun käsitykseen – todenperäisyyttä ja verrata sitä etnografiseen tutkimukseen ja historiallisiin teksteihin. Ensimmäisessä osassa kerrottiin yleisesti myytistä sekä eurooppalaisten ja venäläisten vaikutuksesta koiravaljakkoajoon läpi koko Siperian. Tämä toinen osa kertoo tarkemmin tsuktseista ja heidän elinoloistaan ja rekikoirien käytöstä.

Päälähdeaineisto tähän on Waldemar Bogorasin kirja ”The Chuchee”. Kirjassa on yli 700 sivua ja se kertoo kaikista tsuktisien elämänalueista, niin materiaalisesta, kuin hengellisestä elämästä. Bogoras itse oli venäläinen, joka vietti vuodet 1890-1898 ja 1900-1901 poliittisena maanpakolaisena Siperiassa ja käytti aikansa etnografisiin tutkimuksiin, tarkastellen niin tsuktseja, kuin muitakin siperian alkuperäiskansoja. Hänen tutkimuksensa on huomattava. Bogorasista kirjoitetaan

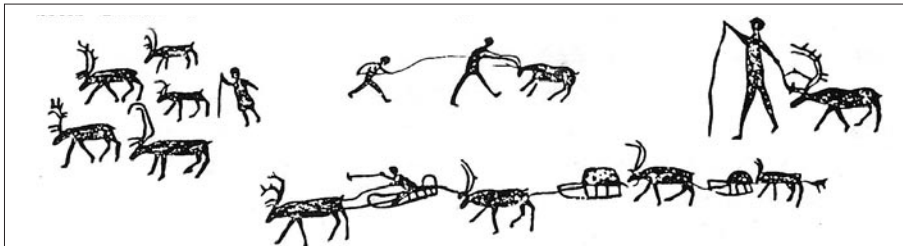
”... hänen kansatieteellinen tutkimuksensa tsuktseista on perinpohjaisin, mitä yksi tutkija on koskaan tehnyt yhdestä kansasta...” Olemme siten onnekkaita, että näin laaja tutkimus tsuktseista ja heidän koiristaan on käytössämme, ja että tämä selvitys ajoittuu samalle kaudelle, kuin siperianhuskyn historia on alkanut 1909.

Tsuktsit kuuluvat ryhmään ”paleoasiaattisia” ja, kuten Jochelson kutsuu, ”americaanoideja” sukulaisheimoja. Jochelson kirjoittaa, että ”... kansat koillis-Siperiassa ovat sukua amerikanpuoleisille alkuperäiskansoille, niin kielen, hengellisen elämän, kuin materiaalisinkin kulttuurin kautta sekä rakenteellisesti. Vaikka Amerikka on maantieteellisesti erotettu Aasiasta Beringin salmen kautta, se ei tarkoita, että salmi olisi etninen este ...”.

Kaikki koillis-Siperian heimot olivat ja kaantuneet kahteen alaryhmään, rannikon asukkaisiin ja poronhoitajiin. Rannikon asukkaat elivät pääasiassa merinisäkkäiden metsästyksellä. Vaikka rannikon asukkaat elivät ajoittain vaeltavaa elämää, oli heidän asuinpaikkansa kuitenkin enemmän pysyviä, kuin saman heimon poronhoitajaryhmän. Molemmat pukeutuivat nahkavaatteisiin ja ajoivat reellä. Poronhoitajat asuivat sisämaassa ja olivat, porojen vaeltaessa ravinnon perässä, jatkuvasti liikkeessä. Poronhoitajat eivät käyttäneet rekikoiria, etupäässä siksi, ettei se ollut tarpeellista, sillä poroa käytettiin vetoeläimenä ja toiseksi siksi, että koirat ja porotokat sopivat huonosti yhteen keskenään. Näillä kahdella ryhmällä oli erilaiset elintavat, mutta kuitenkin jatkuva kontakti keskenään, joka perustui kauppaan. Poronhoitajat tarvitsivat merinisäkkäistä saatuja tuotteita ja rannikon asukkaat porotuotteita.

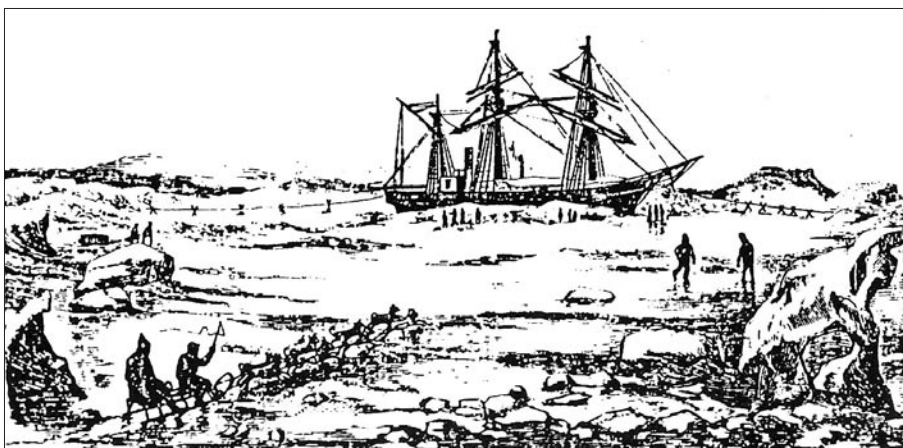
Ensimmäinen tallennettu kohtaaminen venäläisten ja tsuktisien kanssa tapahtui 1644. Tätä seuraava sata vuotta kului venäläisten hajanaisissa yrityksissä saada tsuktsit alistettua veronmaksajiksi ja tsaarinvallan. Suurista tappioista huolimatta tsuktsit eivät alistuneet ja venäläiset luopuivat ajatuksesta. Selitys oli, että tsuktsit asuivat niin luoksepääsemättömällä alueella, mutta pääsyy oli, että tsuktsit olivat niin köyhiä, että veronkanto ei peittänyt sen toimittamiseen käytettyjä kuluja. Mutta 1780-luvulla tsuktsit pysyivät venäläisiä avaamaan joitakin markkina-paikkoja, jossa he voisivat käydä kauppa. Tsuktsit halusivat ostaa metalliesineitä, teetä, tupakkaa ja alkoholia. He saattoivat myydä turkiksia ja porotuotteita ja myöhemmin heistä tuli välimiehiä amerikkalaisten ja venäläisten välisessä kaupassa. Vielä sata vuotta myöhemmin, kun Nordenskjöld (1800-luvun lopulla) talvehti Tsuktsinmerellä, oli tee, tupakka ja alkoholi käypää vaihtotavaraa tsuktien maalla ja pysyvä kauppareitti oli perustettu Kap Deznevis-tä Alaskaan ja myös venäläisille kauppa-asemille Kolyma- ja Anadyr-joilla.

Tsuktsit olivat hyvin elinvoimainen kansa. Kun muut alkuperäiskansat alistuivat, kuolivat sukupuuttoon, ”venäläistyivät” tai sekoittuivat muihin kansoihin, oli tsuktisen heimo kasvava. Kun tsuktsit aluperin asuttivat aluetta Kolymasta itään ja Anadyristä pohjoiseen, alkoi heimon levittä-

Porotsuktien aktiviteetteja. Poronpaimennusta, lassoamista, ohjaamista ja pororaito.

Meritsuktien aktiviteetteja. Mursunpyyntiä, valaanpyyntiä, kalastusta ja karhujahtia.

Nordenskjöldin Vega-laivan talvehtiminen tsuktien merellä.

tyminen länteen ja etelään 1820-luvulla. Pohjoiseen ja itään he eivät voineet levittäytyä, koska vastassa oli rannikko, ja siellä oli myös joitakin eskimojen asuinpaikkoja koillisessa lähimpänä Alaskaa. Mutta on huomioitava, että tämä väestönkasvu ja levittäytyminen johtui ainoastaan poronhoidon menestyksestä alueella. Vuosina 1820-1900 rannikon asukkaat ja siten myös koiranajokulttuuri taantuivat, kun taas poronhoitokulttuuri kukoisti. Monet rannikon tsuksit siirtyivät poronhoitajiksi ja ne, jotka jäivät aloilleen olivat hyvin köyhiä ja kovasti poronhoitajien hyväntahtoisuuden varassa. Tämä kehitys johtui paljolti amerikkalaisten valaanpyytäjien toiminnasta alueella, jossa ainoastaan rannikon tsuksit olivat aiemmin metsästäneet. Vuonna 1900 oli tsuktseja noin 12 000, joista 9 000 sai elantonsa poronhoidosta ja 3 000 eli rannikkoseudulla.

Tsuktseilla oli kauppasuhteita muiden alkuperäiskansojen ja euro-amerikkalaisten kanssa molemmin puolin Beringin salmea. He myös avioituivat naapuriheimojen ihmisten kanssa. Koska porotsuksit olivat rikkaita poronhoidon onnistumisen johdosta, käytiin kauppaa paljolti tsuksien ehdoilla.

Bogoras kirjoittaa: *”Kun he saavat kontaktia muihin ihmisiin, eivät he koskaan opettele vierasta kieltä, vaan pakottavat muut opettelemaan heidän kielensä. Tämä johtuu paljolti siitä, että he ovat suurin poronhoitajaheimo seudulla, ja muut ihmiset ovat riippuvaisia heistä ruuan takia... Anadyrin seudulla, lähellä Markovon kauppa-asemaa asustaa muutamia tsuksiperheitä, jotka eivät puhu venäjää, mutta kaikki miehet Markovossa puhuvat tsuksien kieltä sujuvasti...”*

Myytti, että tsuksit olisivat olleet eristäytyneitä, on voinut saada alkunsa heidän elinvoimastaan ja ehdottomuudestaan säilyttää omat elintapansa ja kielen, mutta he eivät olleet erossa kulttuurin vaikutuspiiristä. Venäläisten Siperian kolonisaatio on ollut hyvin samantapaista, kuin eurooppalaisen kulttuurin yliherruus Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen keskuudessa. Voi siksi olla huomionarvoista siteerata seuraavaa tekstiä athabaskan-intiaaneista (*”Circumpolar Peoples”*):

”Eurooppalaisen kulttuurin vaikutuksen seurauksena alkuperäiskansojen varhaisempien elintapojen muutos oli usein tapahtunut jo kauan ennen tutkimusmatkailijoiden saapumista ja heidän havaintojaan. Ei ollut esimerkiksi yhtään epätavallista, että tuliaseet saapuivat alkuperäiskansoille heidän omia kauppareittejään pitkin jo kauan ennen kuin ensimmäiset eurooppalaiset saapuivat seudulle. Turkismetsästäjät ja kullankaivajat, jotka eivät kirjoitelleet historiallisia raportteja, olivat usein ’vieraalla’ maaperällä kauan ennen kuin virkailijat ja tutkimusmatkajat saapuivat. Siten elämä ei ollut, kuten edellä sanottu, alkuperäisessä muodossaan – vaan jo eurooppalaisesta kulttuurista vaikutteita saanut.”

Voidaankin siis keskustella, olivatko tsuksit eristyneitä? Miten päin tahansa yrittää sanaa *”eristäytynyt”* selittää, on sanottava, että vuonna 1909 tsuksien elämäntapa, erityisesti heidän koirilla ajota-

pansa, oli saanut vaikutteita naapureilta, etenkin venäläisiltä. Kun Fox Maule Ramsay osti koiria Markovosta, saattoi myös se, että kaikki miehet Markovossa puhuivat tsuksien kieltä, tuoda esiin ajatuksen, että ne olivat tsuksikoiria. Mutta Bogoras ei kerro *”venäläistyneistä”* tsuktseista, jotka olisivat siirtyneet asumaan kyläyhteisöissä. Päinvastoin, Bogoras kirjoittaa, että *”... ne harvat tsuksiperheet, jotka asuvat Anadyr-joella puolivälissä Markovoa ja jokisuistoa, teurastavat jokainen noin 300 villipeuraa, pääasiassa ruokkiakseen ohikulkevien venäläiskauppiaiden koiria...”*

Tällä tavoin Bogoras myös ilmaisee, ettei Markovossa asunut yhtään tsuktseja, mutta että seudulla oli vilkasta liikennettä, kun venäläiset koiranajat kulkivat ohi. Jochelson kirjoittaa, että v. 1900 Markovossa oli 320 asukasta, joista 147 oli chuvantsyja ja 81 yukagireja, josta selviää, että venäläisiä ja muita oli 92. Vaikka voimme siis todistaa, ettei Markovossa asunut tsuktseja, on se selvää, että he tulivat Markovoon kauppaa tekemään. On siis mahdollista, että tsuksit tekivät kauppooja koirista, mutta on selvää, että he halusivat ostaa niitä, ei myydä.

Seuraava lainaus Bogorasilta kuvaa tsuksien roolia välimiehinä amerikkalaisten ja intiaanien kesken. Se kertoo, että tsuktseilla oli tarve eurooppalaisiin tavaroihin ja se kertoo miten kauppa rekikoirista sujui: *”Nykyään viinan myynti tsuktseille on ollut vähenemään päin, mutta he kuljettavat rommia amerikkalaisilta valaanpyytäjiltä venäläisille, joille se on tärkeä kauppatavara. Siten tässä venäläisten ja paikallisten välinen suhde on päinvastainen. Venäläiset maksavat teellä, tupakalla ja elävillä koirilla, koska niiden katsotaan olevan paljon parempia kuin tsuksien koirat ja niitä viedään joka vuosi Anadyriin pohjoisille tsuksien asuinalueille.”*

Bogoras kirjoittaa tietenkin paljon myös koirista. On mahdollista siteerata kaikkea, mitä hän kirjoittaa, mutta voidaan ottaa muutamia tärkeimpiä kohtia. On mielenkiintoista, että Bogoras kertoo tsuksien ajotyylin muutoksista, sen jälkä-

een kun he olivat kontaktissa venäläisten kanssa. On myös kiinnostavaa, että aina kun Bogoras vertaa tsuksikoiria muihin, se ei ole tsuksikoirien eduksi.

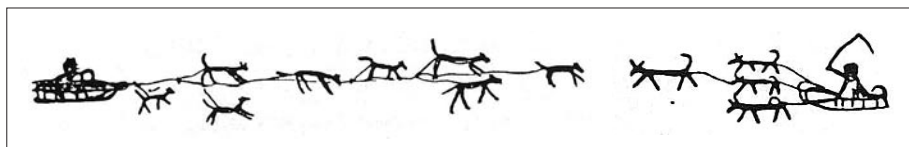
”Viime vuosisadan puoleenväliin asti käyttivät alkuperäiskansat Tsukotkan niemimaalla rekiä, joissa oli kaarevat tukipuu, kuten pororeessä ja erityistä valjastyyppiä, joka oli identtinen Amerikan eskimojen valjaan kanssa. Silloin he valjastivat koirat rinnatusten viuhkaksi, kuten Pohjois-Amerikassa. Tämä vanha tyyli on kuitenkin sittemmin hylätty kokonaan. Ennen valjakot eivät olleet niin suuria kuin nykyään. Krashenninikoff (v.1819) kertoo, että keskimäärin valjakossa oli 6 koiraa ja usein vain 4, kun nykyään (v.1900) käytetään kaksi kertaa suurempia valjakoita. Valjakon ajaja kulki usein lumikengillä tampaten uraa lumessa.”

Jotkut kamtskalaiset koiranajat ostavat eurooppalaisia koiria kauppa-alueilta. Näitä koiria voi aivan hyvin käyttää valjakossa ja ne saattavat juosta yhtä nopeasti kuin muutkin koirat, ainakin lyhyitä matkoja.

Ei ole tarpeen puhua itäsiperialaisen valjakkokoiran eriroduista, koska kaikki koirat ovat hyvin samantyyppisiä kooltaan ja väreiltään. Keskimäärin ne ovat tavallisen paimenkoiran kokoisia, hieman pienempiä kuitenkin kuin Amerikan eskimokoirat.

Eteläisen ja läntisen maakunnan koirien katsotaan olevan nopeimpia ja kestävimpiä.” (Bogoras ei puhu tsuktikoirista, sillä koiranajaja tsuksit - siis rannikon asukkaat - asuivat pohjoisessa ja idässä.) *”Tsuksikoirien katsottiin olevan heikoimpia, johtuen niiden heikosta ravinnosta. Siitä syystä elävien koirien kauppa onkin niin tärkeää Anadyr-joen venäläisten kylien ja Tyynenmeren tsuksiasutuksen välillä.”* (Markovohan oli venäläinen kylä Anadyr-joella.)

”Kamtsatkan, korjakkien ja venäläisten koirat ruokitaan ainoastaan kalalla. Tsuktikoirat ruokitaan hylkeen sisälmyksillä ja valaanrasvalla. Niiden osuus lihasta on vain keittiöjätteitä, koska isäntänsä tar-

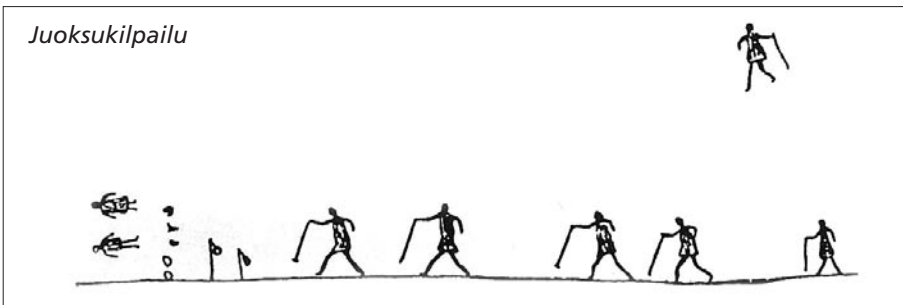

Vasemmalla moderni *”nome”* ajotyyl, oikealla perinteinen viuhkavaljastustyyli. Huomaa myös erityyppiset reet.

Pitlekai Jäämerellä

vitsevat kaiken lihan itse. Jatkuvat vaihte-
lut hylkeenpyyntionnessa ja jokavuotinen
ruokapula (keväisin) heikentää tsuksien
koirarotua, kun taas eteläisempien kanso-
jen kalastuselinkeino varmistaa säännöllis-
emmän saaliin.

Uroskoirat kastroidaan veitsellä. Koly-
man koiranajat väittävät, että koiria voi
sen jälkeen ajaa sitä nopeutta, kuin ajaja
haluaa. Tyynenmeren puolella sellainen
uskomus ei päde, sillä koirien ei anneta
juosta nopeammin, kuin nopeaa ravia.

Maydell (venäläinen virkamies) kertoo
kauppias Baramigin ja yliperämies Ana-
torskyn välisestä valjakkokilpailusta, jossa
ensimainittu ehti Anuin kauppapaikalta
Nishne-Kolymskiin (n. 240 km) 15 tunnis-
sa ja jälkimmäinen 16 tunnissa. Kun olin
Kolyman alueella kuulin tästä kilpailusta,
ja mielestäni keskinopeus, joka tuolloin
saavutettiin oli korkein, minkä siperialai-
set koirat ovat koskaan pitkällä matkalla
saavuttaneet."

Täytyy muistuttaa, että Bogoras ei täs-
sä kerro tsuksikoirista, vaan venäläisten
valjakkokoirista ja venäläisten kilpailusta.
Venäläiset ovat osoittaneet valjakkoojo-
taitonsa.

Itse asiassa tsuksit olivat erittäin miel-
tyneitä urheiluun ja kilpailemiseen:

"Poronhoitajatsuksien keskuudessa
porokilpailut olivat pääurheilulaji. Lähes
jokainen asuttu kylä järjesti kilpailun vuo-
sittain. Näitä kilpailuja järjestettiin sarjas-
sa, jolloin kaikki saattoivat osallistua kaik-
kiin kilpailuihin.

...Keväällä, joka on tavallinen tämän
urheilun ajankohta, monet nuoret kul-
kevat pitkiä matkoja löytääkseen vastus-
tajat, joita voi haastaa kilpailuun parem-
muudesta.

Rannikon tsuksit järjestävät koiravaljak-
kokilpailuja ja kesällä he kilpailevat nah-
kaveneillä. Mutta näillä ei ole samanlaista
merkitystä, kuin porokilpailuilla. Kuten
olen aiemmin maininnut eivät tsuksikoir-
at olleet kovinkaan laudukkaita. Usein
tapahtui, että venäläistyneet alkuperäis-
kansat järjestivät keskenään valjakkoojo-
kilpailuja, joissa voitajalle oli palkintokin.
Näissä kilpailuissa kaikki keinot olivat sal-
littuja, kuten vastapuolen vetoliinon kat-
kaisuinenkin."

Jotta alkuperäistä väittämäni voidaan
tukea, on hyvä siteerata muitakin, kuin
Bogorasia. Waldemar Jochelson, myös
hyvin korkealle arvostettu kansantieteilijä
- on kirjoittanut kirjan korjakeista (tsukt-
sien eteläinen naapurikansa) suurinpiir-
tein samoihin aikoihin, kun Bogoras kir-
joitti tsuktseista. Jochelson(*) kirjoittaa,
että venäläisten ja venäläistyneiden pai-
kallisten koiravaljakot olivat paremmas-
sa kunnossa, kuin alkuperäiskansojen.

Olaf Swensson kertoo "Northwest of
the World" kirjassa pohjoisesta aluees-
ta kokonaisuudessaan: "Vain venäläisillä
ja muutamilla kaikkein varakkaimmista
paikallisista suurimmissa kylissä oli edes
jonkunnäköistä yritystä jalostaa rekikoiria
johonkin muotoon."

A.Hoovgaard, tanskalainen - joka oli
mukana Nordenskiöldin ensimmäisellä
koillisväylän matkalla, jolloin talvehdit-
tiin tsuksien luona - on kirjoittanut mat-
kastaan tsuksien koiravaljakolla, joka ei
kulkenut nopeammin, kuin mitä vierellä
juokseva tsuksi kykeni.

Nordenskiöldin oma kertomus tsuksiko-
irista kertoo seuraavaa: "Tsuksikoirat
ovat samaa rotua, mutta pienempiä kuin
eskimokoirat tanskalaisessa Grönlannis-
sa, ne muistuttavat sutta ja ovat korkea-
raajaisia, pitkä- ja takturkkisia. Korvat
ovat lyhyet ja useimmitten pystyt, väritys
on hyvin monenlainen.

... Lukemattoimien sukupolvien ajan ni-
itä on käytetty vetokoirina, mutta vahteina
niistä ei ole mihinkään. ... Sitä vastoin ne
ovat hyvin kestäviä, mutta eivät juokse
nopeasti."

Alleiviatakseni Olaf Swensonin sano-
maa alkuperäiskansojen epätieteellisestä
koiranjalostuksesta, kirjoittaa Nordensk-
jiöld seuraavasti: "Meillä oli kaksi skot-
lantilaista paimenkoiraa Vegassa. Ne ot-
tivat heti yllöksen tsuksikoirista, kuten
eurooppalaiset villeistä. Uroskoirilla oli
menestystä tsuksien narttukoirien jou-
kossa... ..monet sukupolvet skotlanti-
lais-tsuksilaista rotua on siksi Pitlekaj:ssa.
Pennut olivat erinomaisesti isiensä näköi-
siä ja miellyttivät kovasti paikallisia."

Tämän kirjoituksen tarkoitus on ollut:

1. Osoittaa, että tsuksit eivät olleet eris-
tyneitä maailmasta 1800-luvun lopulla,
vaan olivat saaneet vaikutteita vieraista
kulttuureista, ja mikä koskee heidän koi-
riaan, niissä oli venäläistä vaikutusta.

2. Osoittaa, että on epätodennäköistä
- vaikkei mahdotonta - että Fox Maule
Ramsay, joka osti koiria Markovosta 1909,
osti koiria tsuktseilta. Tämä epätodennä-
köisyys ei yksin perustu Markovon väestöä
koskevaan yhteenvetoon, vaan siihen tie-
tämukseen, että koirat olivat erittäin no-
peita, jolloin on epätodennäköistä, että ne
olivat tsuksikoiria.

Historialliseen materiaaliin perustuva
yheenveto ei voi johtaa muuhun kuin yleis-
en ajatuksen uudelleenarvointiin sipe-
rianhuskyn alkuperästä.

Tämä artikkeli ei päädy varmaan ratkai-
suun. Alaska oli venäläinen siirtokunta
vuoteen 1867, jolloin se myytiin USA:lle.
Alaskassa oli ollut venäläistä asutusta vuo-
desta 1784 ja kuvernöörinä oli 1829-35

eräs tietty paroni Wrangel. Samainen pa-
roni Wrangel oli vuosina 1820-24 ollut
kartoittamassa itä-Siperiaa, joka matka
tehtiin koiravaljakolla. Olisiko mahdoton
ajatus, että Wrangel olisi tuonut muka-
naan siperialaisia koiria Alaskaan vuonna
1829?

Jo kauan ennenkuin venäläiset tai ame-
rikkalaiset olivat saapuneet, oli Beringin
salmen yli ollut vilkasta kauppaa alkuperäis-
kansojen kesken. Kun Nordenskiöld
saapui Alaskaan kirjoittaa hän, että "Vä-
littömästi paikalla oli tsuksinainen, joka
väitti, että myös Amerikan puolella Berin-
gin salmea asuu tsuktseja." Onko siis
mahdoton ajatus, että myös koirien kaup-
paamista olisi tapahtunut Beringin salmen
yli? Vaikka Ramsayn tuonnit olivat ensim-
mäiset kirjallisuudessa mainitut, eivät ne
välttämättä olleet todella ensimmäiset si-
perialaiset koirat, jotka saapuivat Ameri-
kan puolelle. On siis paljon mahdollista,
että siperianhusky ja epäpuhdas alaskan-
husky olisivat kaikesta huolimatta sukulai-
sia.

(* Waldemar Jochelsonin ennen jul-
kaiseamaton käsikirjoitus kamtsadaa-
leista löytyy internetistä pdf-tiedosto-
na osoitteesta:

[http://www.faculty.uaf.edu/ffdc/
JochelsonTheKamchadals.pdf](http://www.faculty.uaf.edu/ffdc/JochelsonTheKamchadals.pdf)

-lKa-

Lähteet:

- Bergman Sten;
- Koiravaljakolla halki Kamtsatkan, 1929
- Bogoras Waldemar; The Chuchee, 1904
- The Jesup North Pacific Expedition Vol VII, osat I-III
- Coppinger Lorna; The World of Sled Dogs, From Siberia to Sport Racing, 1977
- Golder F.A.; Russian Expansion on the Pacific 1641-1850, 1914 The Arthur Clark H. Company, Cleveland
- Golder F.A.; Bering's Voyage, 1922 American Geographical Society
- Graburn Nelson & Strong Stephen; Circumpolar Peoples, 1973 Goodyear Publishing Co.Inc. California
- Hovgaard A.; Nordenskiöld's Rejse 1881 Forlagsbureauet, Kobenhavn
- Jochelson Waldemar; Peoples of Asiatic Russia, 1928 T.F.H Publications Inc. Ltd. Neptune City
- Levin M.C. & Potapov L.P. (toim.) The Peoples of Siberia, 1964 The Univesity of Chicago Press
- McDonald Brearley Jean; This is the Siberian Husky, 1974 T.F.H. Publications Inc. Ltd. Neptune City
- Mountfield David; A History of Polar Exploration, 1974 The Hamlyn Publishing Group, London
- Nordenskiöld A.E.; Vegan Matka Aasian ja Europan Ympäri, osat I - II, 1881
- Rasmussen Knud; Fra Grönland til Stillehavet, 1925 Gyldendal Kobenhavn
- Thompson Raymond & Foley Louise; The Siberian Husky, 1974
- Waxell Svend; Vitus Bering - Eventyrlige Opdagerferd, 1948 Roskilde & Bagger, Kobenhavn
- Dog World; Coyne Kari;
- From Chucki Tribesmen to British Shows, 1981
- Aschehoug og Gyldendals Store Norske Leksikon
- Encyclopedia Britannica
- Jordens Folk, 1976 J.W Cappelen's Forlag, Oslo

